
Zprávy a recenze

Litomyšlský architektonický manuál. Rozhovor s Annou Waisserovou

Vít Večeře, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování

Významnou událostí posledních let na poli odborného studia a popularizace moderní architektury v Litomyšli a jejím blízkém okolí byla realizace Litomyšlského architektonického manuálu, zaštitěného Městskou galerií Litomyšl. Přinášíme rozhovor s Annou Waisserovou, odbornou garantkou projektu.

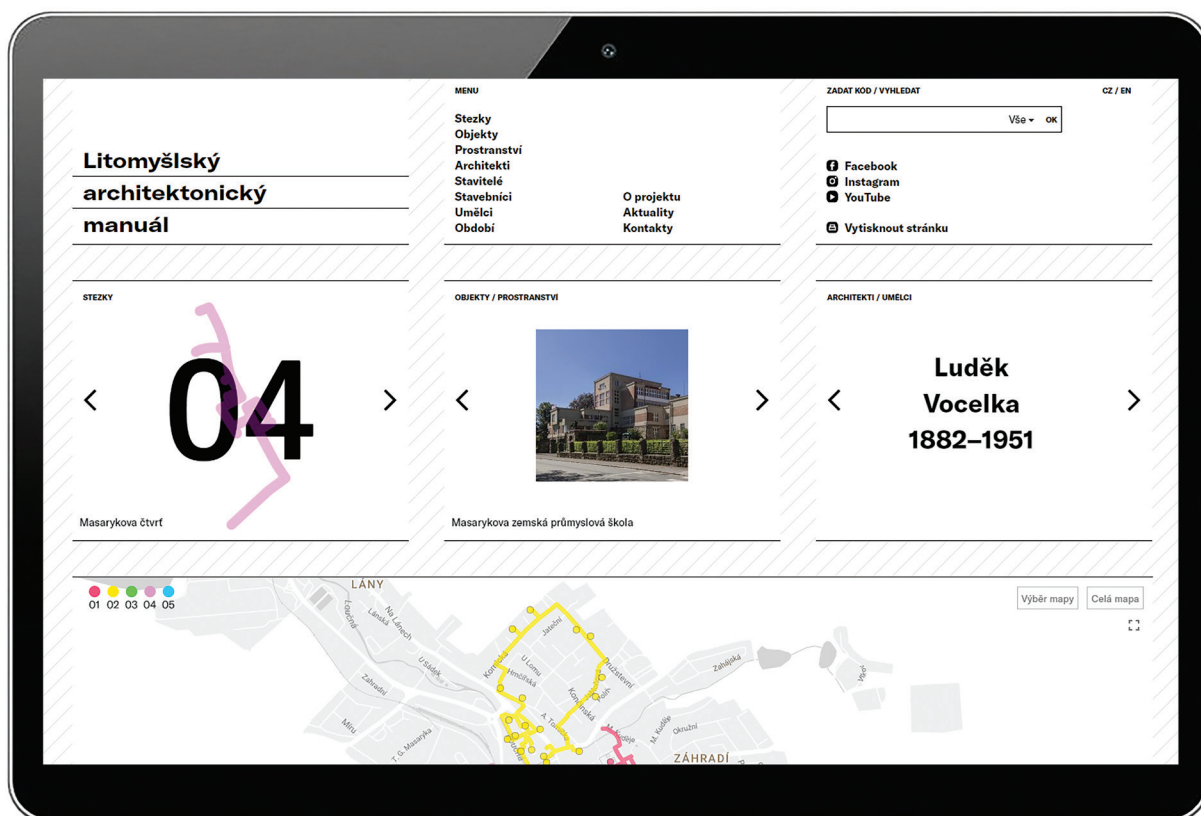
Začneme úplně polopatě... Co je to Litomyšlský architektonický manuál?

LAM je česko-anglická webová databáze bezmála 150 staveb a veřejných prostranství v Litomyšli a blízkém okolí, která zároveň slouží jako mobilní průvodce. Vybrané objekty jsou totiž navázány na trasy sedmi stezek a šestnácti výletů. Jde tedy o takovou praktickou architektonickou příručku, kterou mohou využívat obyvatelé nebo návštěvníci města nejen z domu od počítače, ale i přímo v terénu. Z toho důvodu obsahuje mimo texty a obrazový doprovod taky řadu užitečných informací a – řekněme – „doplňků“, jako je přesná adresa, GPS souřadnice, specifický kód každého objektu, audionahrávky, označení domů „in situ“ atd.

Co je cílem projektu?

Tak především jsme chtěli nejširší veřejnosti zprostředkovat poznatky o stavebním vývoji města od roku 1900 do současnosti, a to populárně-naučnou formou atraktivní i co do vizuality. Proto jsme si – mimo odborných textů – hodně zakládali na kvalitní současné fotodokumentaci, kterou s obrovskou pečlivostí a citem pořídila Nikola Tláskalová, a na unikátních historických pohlednicích, které shromáždila sběratelka Lenka Backová. Vizuál pak ale především zcelila moderní grafika od plzeňských autorů Honzy Dienstbiera a Martina Buška. Tady nemyslím jen web, ale i související tiskoviny, například tištěného mapového průvodce, placky nebo sérii pohlednic s málo známými detaily staveb.

Doufali jsme také v jakýsi „vedlejší efekt“, kdy by LAM podpořil obecný zájem o kulturní dědictví a památkovou péči, hlavně tím, že upozorní na zdánlivě nehezke, nevýznamné, přitom ale historicky důležité detaily zatím nedoceněných staveb, a tím zvýší pravděpodobnost jejich záchranu, či dokonce



Obr. 1 Homepage webové databáze Litomyšlský architektonický manuál – www.lam.litomysl.cz (náhled z tabletu). Foto: Městská galerie Litomyšl (2018)

památkové ochrany. Tady myslím zejména stavby z 50.–80. let 20. století. Mám velkou radost, že se nám to v některých případech snad i podařilo.

Ve kterých třeba?

Například rozměrná mozaika Řeka květů na sídlištním obchodním středisku ze 70. let. Nikdo jí dřív nevěnoval velkou pozornost. Byla to jen nějaká socialistická mozaika na ošklivém obchoďáku. V LAMu jsme zdůraznili, že ji vytvořila populární místní autorka Ludmila Jandová, a lidé se na ni teď dívají jinýma očima. Výbornou zpětnou vazbu získáváme od našich fanoušků na Facebooku. Nedávno jsme tam publikovali příspěvek o tom, že má smysl dokumentovat a chránit i banální a nezajímavé detaily z typizovaných bytovek z 50. let, jako jsou třeba vypínače, sklepní kóje, zábradlí, dveře a podobně. Překvapilo mě, že to tam mělo tak pozitivní ohlas. A ještě třeba kino, které snad nikdo v Litomyšli nepovažoval za pěknou stavbu. Nikola krásně nafotila cenné autentické prvky v interiéru, hlavně takový červený sedací kout, říkáme mu budoárek, a sama jsem pak slyšela, jak lidi říkají: „Tohle je přece ale pěkný, to by byla škoda vyhodit“. Mimochodem, projektoval to významný pražský architekt a designér Jaroslav Šusta.



Obr. 3 Jaroslav Šusta, *Kino Sokol v Litomyšli, sedací kout v interiéru prvního patra, 1975–1978*. Foto: Nikola Tláskalová (2017)



Obr. 2 Kovová destička pro označení objektů „in situ“ – nese název a webovou adresu projektu LAM a kód příslušného objektu (sestává z čísla stezky a čísla popisného). Foto: Martina Zuzaňáková (2019)

Jakým způsobem jste vybírali, který dům nebo prostranství do manuálu zařadíte?

Samozřejmě nám šlo především o architektonické, umělecké či urbanistické kvality daného objektu nebo prostranství. Nicméně v některých případech, zejména právě těch z druhé poloviny 20. století, byl klíčový spíš historický význam v rámci stavebního vývoje města nebo v kontextu s významem investora či autora. Klíčová ale byla také vhodná lokalita, tj. možnost navázání objektu na trasu stezky tak, aby si stezka udržela logický směr, tvar a měla vyhovující rozsah. Chtěli jsme vytvořit reprezentativní vzorek, který by podal komplexní obraz o vývoji „vizuální kultury“ města v celém vytyčeném období. Vybírali jsme objekty z charakterově rozličných částí města, aby byla postížena také architektonická úroveň zástavby na periferii. V případě výletů jsme chtěli zase upozornit na vysokou kvalitu stavitelství a umělecké tvorby na venkově, který Litomyšl v některých případech dokonce předčil, hlavně v těch meziválečných.

Měl LAM nějaký předobraz, vzor?

LAM přímo a přiznaně navázal na úspěšný Brněnský architektonický manuál (BAM), který vyvinul Dům umění města Brna už v roce 2011.¹¹ Městská galerie Litomyšl, jako realizátor LAMu, s Domem umění navázala v roce 2017 spoluprací a získala od něj metodiku a podklady pro elektronickou databázi.



Obr. 4 Návštěva tzv. vily Grácie v rámci doprovodného programu LAM „Procházky (s) městem“. Foto: Lenka Backová (2019)

Ideovým a metodickým vzorem byl také druhý předchůdce LAMu – Plzeňský architektonický manuál (PAM).¹²⁾ Oproti Brnu a Plzni však LAM do svých tras zařadil i architekturu současnou, na jejíž kvalitu je v Litomyšli dlouhodobě kladen zřetel a v databázi nesměla chybět.

Jaká byla geneze projektu? Kdo byl jeho původcem a hlavní hnací silou?

Databáze litomyšlské architektury byla naším snem s tehdejší ředitelkou galerie Danou Schlaichertovou. Naše spolupráce začala někdy na přelomu let 2014 a 2015, kdy mě oslovila s realizací tematických architektonických procházek, protože věděla, že se moderní litomyšlskou architekturou zabývám. Ve stejné době jsem spolupracovala na Plzeňském architektonickém manuálu a měla jsem tedy určité povědomí, co příprava databáze obnáší. A tak se to vlastně přirozeně nabízelo... Připravily jsme koncepci a Dana následně vyvinula obrovské úsilí, aby pro projekt získala podporu. To, že se mohl rozběhnout a že následně tak dobře běžel, je hlavně její zásluha a já bych jí za to ještě jednou takhle zpětně chtěla mocrát poděkovat. Není to jen tak „zmanažovat“ takový projekt, navíc tak precizně a v tak šibeničním čase...

Pojďme k vlastní realizaci projektu. Muselo být zapotřebí nejen obrovské úsilí k sestavování průvodních textů, získávání obrazových materiálů nebo IT a PR podpore, ale samozřejmě i sehraný autorský tým.

To ano. Musím říct, že jsme měli jednoduše obrovské štěstí na lidi. Sešel se nadšený tým, který byl ochotný věnovat projektu i velkou část svého osobního času. Za výsledkem stojí obrovské množství takové té neviditelné práce, jako je získávání souhlasů majitelů domů, editace a překlady textů, jazykové korektury, nahrávání a střihání audionahrávek, skenování plánů a pohlednic, jejich ořezávání, nahrávání do adminu, popisování atd. Jen pro představu – v databázi je momentálně nahráno přes 4000 souborů! Měli jsme původně představu, že to zvládneme zhruba v deseti lidech, ale když to finálně spočítám, bylo nás víc než dvojnásobek. Jen na psaní textů se podílelo nakonec jedenáct lidí. Ono totiž nešlo „pouze“ o 150 objektů, ale ještě o dalších 50 medailonů autorů – architektů, ateliérů nebo umělců. Jen stěží jsme stíhali a do týmu tak postupně přizvávali další lidi, převážně historiky architektury nebo umění. Velký kus práce na textech udělal bývalý místní archivář Slávek Vosyka, dnes kurátor sbírek v galerii, který lektoroval celý obsah. Chtěli jsme totiž, aby byl LAM po odborné, respektive faktické stránce opravdu precizní.

V neposlední řadě byla při realizaci velká výhoda, že náš grafik Honza Dienstbier a programátor Ondra Karlík z kanceláře Via Aurea se znali už z dřívějšíka, kdy spolupracovali na plzeňském manuálu... Takže byli skvěle sešraní, věděli, na co si dát pozor, kde by to šlo vylepšit atd. A hlavně k nám byli vstřícní a měli s námi velkou trpělivost, což rozhodně není samozřejmé.

Projekt byl realizován v několika etapách a stále je rozšiřován o další akvizice. Můžete popsat tento proces, resp. můžete poodhalit, co nás ještě čeká?

Výhodou webu je, že zůstává „živou“ databází a my tak můžeme neustále aktualizovat, doplňovat, ale i opravovat obsah. Cenné jsou hlavně historické pohlednice nebo fotografie, které Lenka neúnavně doplňuje a které nám někdy přináší i lidi zvenku, že je našli např. v rodinném albu a že by se nám třeba mohly hodit. Občas jsou mezi nimi neuvěřitelné poklady! Během architektonických procházek, které navštěvují především místní, se zase často dozvíme vzpomínky pamětníků. Moc nás těší, že se do projektu tímhle stylem veřejnost zapojuje.

V roce 2019 skončila třetí fáze projektu a momentálně čekáme na vyhlášení výsledků výběrového dotačního řízení Ministerstva kultury, na čemž závisí naše případná letošní činnost. Do ní by se už velkou měrou zapojila i současná ředitelka galerie Martina Zuzaňáková, která LAM taky velmi podporuje. Chtěli bychom přeložit web do němčiny a vydat novou tiskovinu jako zestručněnou (tedy ekonomičtější, potažmo ekologičtější) alternativu k průvodci, cílenou spíš na turisty než na místní. Má jít o skládací mapu s výběrem zhruba 50 nejvýznačnějších objektů v Litomyšli jako rychlý přehled toho nejlepšího, co je možné během jednoho dne v Litomyšli navštívit. Chceme taky zorganizovat workshop focení architektury vedený Nikolou Tláskalovou, který by veřejnost seznámil se specifiky tohoto žánru.

Litomyšlský architektonický manuál je popularizován skrze různé doprovodné programy. Jaké to jsou?

Jde především o tematické architektonické procházky, tzv. Procházky (s) městem, které mají tradici už od roku 2016. Každá procházka je unikátní, ještě nikdy jsme téma nezopakovali. Za ty čtyři roky, respektive pět, se nám ustálil – řekněme – kroužek frekventantů, takže vlastně jde o velice příjemná setkání, a to šestkrát v roce. V uplynulých letech jsme se LAMem také zapojili do oslav Světového dne architektury (Den architektury, Archimyšl).

www.lam.litomysl.cz / www.facebook.com/lam.litomysl

V textu jsou kvůli zpožděnému vydání zmíněny skutečnosti náležející do mladší doby než ročník časopisu (pozn. redakce).

1 | Brněnský architektonický manuál, <http://www.bam.brno.cz/>.

2 | Plzeňský architektonický manuál, <http://www.pam.plzne.cz/>.

Fakulta restaurování Univerzity Pardubice si v roce 2018 připomněla 25 let výuky restaurování v Litomyšli

Tomáš Kupka, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování

Krátce k historii

Dne 22. dubna 1993 zřídila nadace PASEKA soukromou Školu restaurování a konzervačních technik. Signatáři zřizovací listiny Ladislav Horáček, ředitel nadace, a členové presidia Jiří Kaše, Josef Čoban, Jiří Látal, Ladislav Kryl, Arnold Bartůněk a Mikuláš Hulec dali vzniknout instituci, které se i přes mnohé obtíže a překážky podařilo rozvinout se do podoby stabilní a dynamické fakulty připomínající si v roce 2018 dvacet pět let své úspěšné existence.

Škola restaurování a konzervačních technik v Litomyšli vznikla jako pomaturitní tříleté studium a první studenti se zde začali vzdělávat od 1. září 1993. V roce 1996 byla „restaurátorka“ zařazena do sítě vyšších odborných škol. Jako Vyšší odborná škola restaurování a konzervačních technik pak získala na podzim roku 1996 právní subjektivitu coby obecně prospěšná společnost. V roce 2000 byl udělen státní souhlas ke zřízení vysoké školy Institut restaurování a konzervačních technik, o. p. s. a v akademickém roce 2000–2001 byla zahájena výuka v bakalářském studijním programu.

Zásadním mezníkem pro školu byl rok 2005, kdy se Institut restaurování a konzervačních technik připojil k Univerzitě Pardubice jako **Fakulta restaurování**. V roce 2007 fakulta získala akreditaci pro navazující magisterský studijní program a výuka budoucích magistrů umění byla zahájena v akademickém roce 2008–2009.

V jubilejním roce 2018 měla Fakulta restaurování 27 interních pedagogů, 25 nepedagogických pracovníků, 63 studentů ve 4 oborech bakalářského studia a 26 studentů ve 2 oborech navazujícího magisterského studia.

Rok plný oslav

V průběhu roku 2018 si Fakulta restaurování toto 25leté jubileum připomínala řadou akcí. První z nich byla fakultní výstava v Červené věži nazvaná *Z Litomyšle do Gorzanowa: Renesanční zámky a venkovské památky mezi Čechami a Kladskem*. Výstava byla organizovaná Katedrou humanitních věd a vernisáž proběhla 28. února 2018.

Samotné oslavy výročí proběhly v neděli 22. dubna 2018, symbolicky v den, kdy před 25 lety došlo k podpisu zřizovací listiny. Fakulta pro více než tři sta návštěvníků, z toho více než stovku absolventů, připravila bohatý program v podobě „dne otevřených dveří“ svých ateliérů a kateder, slavnostního přivítání hostů, předání pamětních medailí „otcům zakladatelům“ a dalším osobnostem spojeným se vznikem školy, křtu almanachu absolventů a publikace věnované vzniku „restaurátorky“ atd. Celodenní oslavy byly zakončeny neformálním večerním setkáním absolventů a hostů.

Zpřístupnění pracovišť v areálu v Jiráskově ulici a v piaristické koleji na litomyšlském zámeckém návrší doprovázela výstava v Červené věži nazvaná *Je nám 25 – 25 let výuky restaurování v Litomyšli*. Zpřístupněna též byla unikátní očišťovací kaple z první poloviny 18. století, nacházející se v piaristické koleji, která byla zrestaurována samotnými studenty a pedagogy fakulty.

Doprovodnou akcí po celý den oslav byly projekce dokumentu o restaurátorské škole v jedné z učeben fakulty a projekce záznamu divadelního představení *Krvavý román* ochotnického spolku Filigrán na chodbě piaristické koleje, doplněný o dobové kulisy, jejímiž autorkami byly samy studentky a zároveň členky ochotnického spolku. Návštěvníci si během dne mohli vytisknout grafický list v grafické dílně, občerstvit se ve dvou kavárnách a nakoupit si upomínkové předměty fakulty. Pro nejmenší byl zřízen hlídání dětský koutek.

Oficiální program oslav, kterému ještě předcházelo společné focení, začal ve tři hodiny odpoledne přivítáním hostů a absolventů v rajsském dvoře piaristické koleje. Jako ocenění za založení školy obdrželi z rukou děkana fakulty Radomíra Slovika pamětní medaili jak její zakladatelé J. Kaše, J. Čoban, J. Látal, L. Kryl, A. Bartůněk a M. Hulec, tak rektor Univerzity Pardubice J. Málek a prorektor M. Ludwig, kteří významně přispěli k přeměně školy na samostatnou Fakultu restaurování Univerzity Pardubice a k jejímu dalšímu rozvoji. Děkan fakulty ocenil i dlouholeté dobré vztahy a spolupráci s městem Litomyšl předáním medaile do rukou bývalého starosty města Litomyšle M. Brýdla a současného starosty města R. Kašpara. Za dlouholeté působení, rozvoj a osobní přínos obdržel rovněž medaili bývalý děkan fakulty K. Bayer.

Stříbrnou pamětní medaili vydala Fakulta restaurování u příležitosti oslav a autorem návrhu je sochař Jakub Vlček. Ústředním motivem jednostranné medaile o průměru 40 mm, ražené v České mincovně v limitované sérii 25 ks, jsou tři Grácie, které symbolizují tři pilíře, na kterých výuka restaurování v Litomyšli od začátku stojí.

Součástí oficiálního programu oslav byl též křest almanachu absolventů a publikace o vzniku školy, které si hosté a návštěvníci mohli odnést na památku. Almanach obsahuje seznam všech 372 absolventů školy za 25 let výuky restaurování s uvedením vybraných témat jejich závěrečných kvalifikačních prací a dalších odborných aktivit. Publikace o vzniku a počátcích restaurátorské školy v Litomyšli obsahuje přepis rozhovorů vedených s „otci zakladatel“ o zrodu myšlenky na založení školy, o jejím vlastním založení a prvních letech jejího života. Kniha je doplněna o reprodukce dobových dokumentů (zřizovací listina, stavebně-historický průzkum, plány rekonstrukce zázemí, fotografie z rekonstrukce budov, z akcí školy apod.) a je věnovaná památce Ladislava Horáčka, hlavního iniciátora vzniku školy v roce 1993, zesnulého v roce 2015.

Slavnostní atmosféru umocnilo hudební vystoupení fakultního studentského hudebního uskupení Musica Krakela, absolventa K. Křenka na klasickou kytaru a vystoupení členů divadelního spolku Filigrán.

Výstava (O)kraje a mezinárodní konference

V pořadí třetí výstava roku 2018 spjatá s oslavami se uskutečnila v Červené věži pod názvem (O)kraje a nabídla návštěvníkům kresby a malby inspirované místy z okolí Litomyšle a Kuksu. Výstava organizovaná Ateliérem výtvarné přípravy začala vernisáží 27. září 2018 a trvala do konce října.

Ve dnech 8.–9. listopadu 2018 proběhla dvoudenní odborná mezinárodní konference nazvaná *Quo vadis, cultural heritage preservation (International conference on the occasion of 25th anniversary of teaching restoration in Litomyšl)* spoluorganizovaná sdružením Arte-fakt, zahrnující jak přednáškovou, tak posterovou sekci. Konference se s prezentací zúčastnilo na 30 přednášejících z 5 zemí, zastoupené byly Česká republika, Maďarsko, Polsko, Rakousko a Německo.